

Møre og Romsdal
fylkeskommune

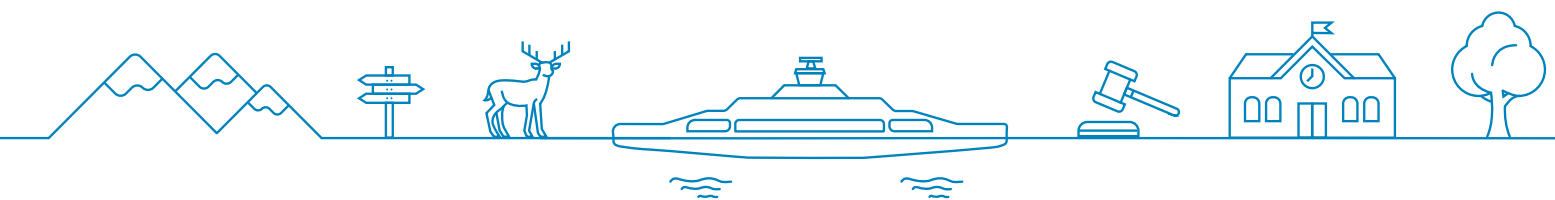
Arkeologisk rapport 2026

Overføringsledning, Sulatunet – Lerheimskaia og
Kippervika

Stølhaugbrauta, gbnr. 94/18 og 36 i Sula kommune

Øyunn Wathne Sæther

Saksnr: 25/28689

Innholdsliste

Forord	3
1. Sammendrag	5
2. Bakgrunn og formål med undersøkelsen	6
3. Området	8
4. Kulturhistorisk riss	13
4.1 Automatisk fredede kulturminner	15
4.2 Nyere tids kulturminner	16
4.3 Løsfunn	17
5. Strategi og metode	18
5.1 Visuell overflateregistrering	18
5.2 Maskinell sjaking	18
5.3 Manuell prøvestikking	18
6. Undersøkelsen	19
6.1 Prøvestikk	19
7. Resultat	26
7.1 Bosetnings-aktivitetsområde - steinalder, Vågnes 1, ID 343240	26
7.2 Bosetnings-aktivitetsområde - steinalder, Vågnes 2, ID 343241	29
7.3 Bosetnings-aktivitetsområde - steinalder, Vågnes 3, ID 343242	31
7.4 Bosetnings-aktivitetsområde - steinalder, Vågnes 4, ID 343243	33
8. Konklusjon	36
9. Litteraturliste	38

Figurliste

Figur 1 Plankart.....	6
Figur 2 Delen av planområdet som blir nærmere undersøkt.....	8
Figur 3 Områdets beliggenhet og vegetasjon	9

Figur 4 Strandlinjekurve for Vågevatnet, i Sula kommune etter skjema utarbeidet av David N. Simpson, mars 2001 (jf. Svendsen & Mangerud 1987, Bondevik, Svendsen og Mangerud 1998).....	11
Figur 5 Prospektkort av Vågnes med Vågevatnet på Sula. Åse og Spjelkavik i bakgrunnen (hentet fra digitaltmuseum.no)	14
Figur 6 De omtalte lokalitetene og løsfunnene.....	16
Figur 7 Prøvestikk vestre område.....	19
Figur 8 Prøvestikk østre område.....	20
Figur 9 De fire nye lokalitetenes beliggenhet i terrenget. Fortløpende fra vest mot øst: Vågnes 1 til 4	26
Figur 10 Vågnes 1.....	27
Figur 11 Beliggenheten til lokaliteten går omtrent fra vannet og opp til det oppgravde området.....	27
Figur 12 Det positive prøvestikket ligger rett i overkant av det oppgravde området, mot veien til høyre i bildet.....	29
Figur 13 Vågnes 2	29
Figur 14 Vågnes 3	31
Figur 15 Det positive prøvestikket ligger like nedenfor den høyere lavvegetasjonen i bildet, noe til venstre for prøvestikket til høyre i bildet.....	32
Figur 16 Vågnes 4.....	33
Figur 17 Lokaliteten ligger fra noe øst (nedenfor) for gravemaskinen, og strekker seg nordover over dyrkamarka langs veien (mot høyre i bildet).....	34
Figur 18 Det påfylte området, like øst for Vågnes 4	35

Tabelliste

Tabell 1 Kronologiske perioder.....	4
Tabell 2 Oversikt over alle positive prøvestikk.....	20

Forord

Et *kulturminne* er et spor etter menneskelig liv og virke i vårt fysiske miljø, for eksempel en bygning, en vei, et gravminne, en steinalderboplass, en kokegrop eller et jernvinneanlegg. Det kan også være steder det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjoner til. Kulturminnene representerer både uerstattelige kilder til kunnskap om fortidige samfunn, og en ressurs for opplevelse og bruk – i dag og i fremtiden.

Kulturminner fra forhistorisk tid og middelalder (eldre enn 1537) er *automatisk fredet* i kraft av sin høye alder, jf. kulturminneloven § 4. Fra tida før skriftlige kilder, er de materielle levningene de eneste kildene til å forstå menneskene og det samfunnet de levde i.

Kulturminner fra nyere tid (yngre enn 1536) kan også ha høy verdi. Særlig verdifulle kulturminner kan bli *vedtaksfredet*, jf. kulturminneloven §§ 15 og 19. Alle typer kulturminner og kulturmiljø kan dessuten bli vernet som hensynssoner, jf. plan- og bygningsloven § 11-8.

Da kun et fåtall av alle kulturminner er kjent, er kulturminneforvaltninga avhengig av arkeologiske registreringer for å kunne uttale seg til plan- og byggesaker, jf. kulturminneloven §§ 8 og 9. Ved eventuelle funn av automatisk freda kulturminner, kan søker enten forsøke å tilpasse planene slik at disse ikke kommer i konflikt med tiltaket, eller søke om dispensasjon fra lovverket. Ved et eventuelt dispensasjonsvedtak kan det bli stilt vilkår om arkeologisk utgravning før iverksetting av tiltaket, for slik å sikre at kunnskapen ikke går tapt for fremtidige generasjoner.

Tabell 1 Kronologiske perioder.

Hovedperiode	Underperiode	14C-år (før nåtid)	Kalenderår
Eldre steinalder	Tidligmesolitikum	10020–8900 b.p.	9500–8000 f.Kr.
	Mellommesolitikum	8900–7690 b.p.	8000–6500 f.Kr.
	Senmesolitikum	7690–5230 b.p.	6500–4000 f.Kr.
Yngre steinalder	Tidligneolitikum	5230–4700 b.p.	4000–3300 f.Kr.
	Mellomneolitikum A	4700–4100 b.p.	3300–2600 f.Kr.
	Mellomneolitikum B	4100–3800 b.p.	2600–2300 f.Kr.
	Senneolitikum	3800–3500 b.p.	2300–1800 f.Kr.
Bronsealder	Eldre bronsealder	3500–2900 b.p.	1800–1100 f.Kr.
	Yngre bronsealder	2900–2440 b.p.	1100–500 f.Kr.
Eldre jernalder	Førromersk jernalder	2440–2010 b.p.	500 f.Kr.–0
	Eldre romertid	2010–1840 b.p.	0–200 e.Kr.
	Yngre romertid	1840–1680 b.p.	200–400 e.Kr.
	Folkevandringstid	1680–1500 b.p.	400–570 e.Kr.
Yngre jernalder	Merovingertid	1500–1210 b.p.	570–780 e.Kr.
	Vikingtid	1210–1000 b.p.	780–1030 e.Kr.
Middelalder	Middelalder		1030–1536 e.Kr.
Nyere tid	Nyere tid		1537 e.Kr.–

1. Sammendrag

Denne arkeologiske undersøkelsen ble foretatt på Stølhaugbrauta, gbnr. 94 i 18 og 36 i Sula kommune, i forbindelse med Sula kommunes ønske om etablering av VA-anlegg og overføringsledning til Kongshaugen renseanlegg.

Feltarbeidet ble utført av Øyunn Wathne Sæther i perioden 06.07–17.07.2026. Det gjenstår ca. tre dagers feltarbeid med sjakting. Rapporten presenterer foreløpige resultater og vurderinger. Den endelige rapporten vil bli ferdigstilt og oversendt etter at feltarbeidet er fullstendig gjennomført og nødvendig etterarbeid er avsluttet.

Av metoder ble det benyttet manuell prøvestikking.

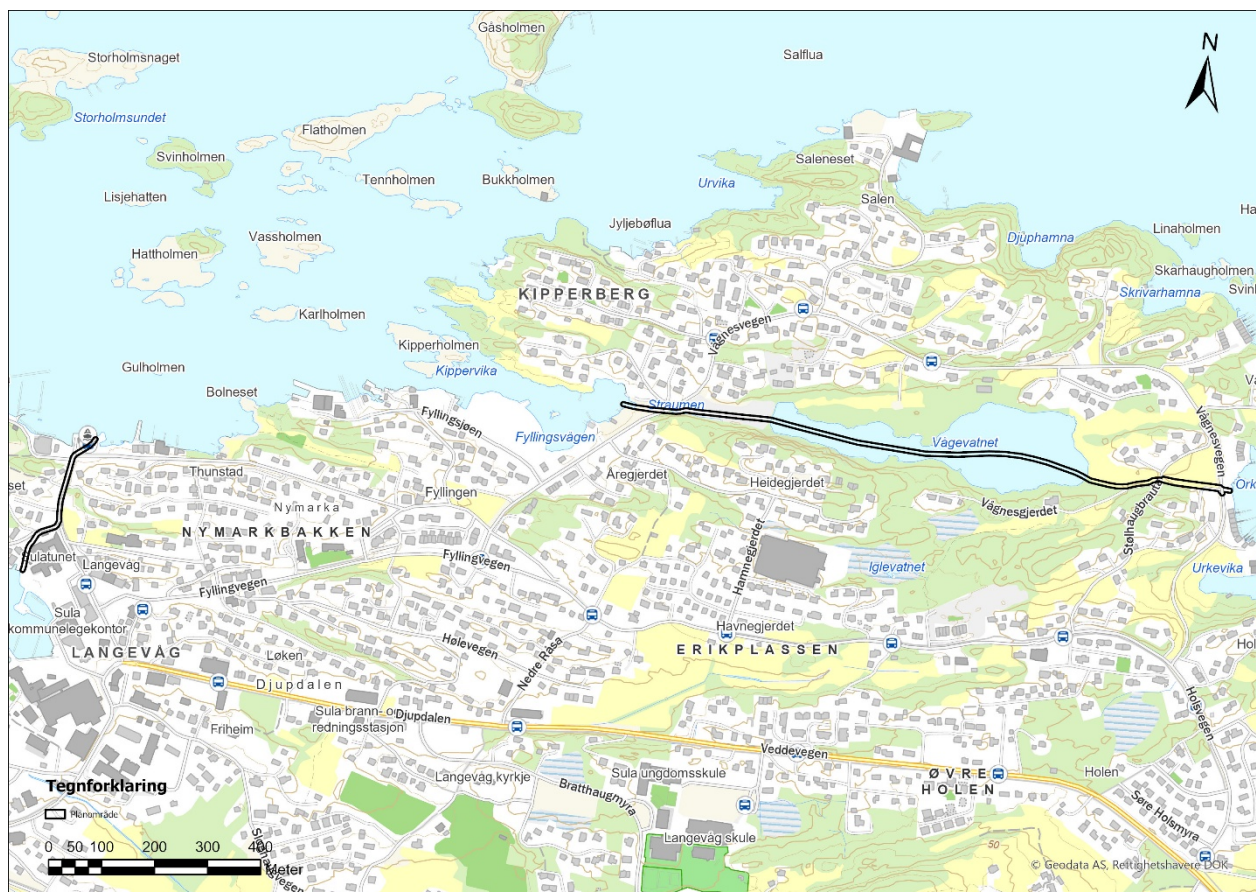
Totalt ble det funnet fire automatisk fredete kulturminner innenfor planområdet, fordelt på fire lokaliteter:

- Bosetnings-aktivitetsområde – steinalder, Vågnes 1, ID 343240
- Bosetnings-aktivitetsområde – steinalder, Vågnes 1, ID 343241
- Bosetnings-aktivitetsområde – steinalder, Vågnes 1, ID 343242
- Bosetnings-aktivitetsområde – steinalder, Vågnes 1, ID 343243

2. Bakgrunn og formål med undersøkelsen

Bakgrunnen for denne arkeologiske registreringen er Sula kommunes ønske om etablering av VA-anlegg og overføringsledning til Kongshaugen renseanlegg. Tiltaket omfatter delstrekningene Sulatunet–Lerheimskaia og Kippervika–Orkevika, og innebærer nedlegging av ledningstrasé gjennom områder langs sjø og i tilknytning til Vågevatnet.

Tiltaket berører arealer som i kommuneplanens arealdel blant annet er avsatt til grøntstruktur og friluftsområde, samt områder med byggeforbud langs sjø og vassdrag.

Figur 1 Plankart

Før tiltaket kunne godkjennes ble det stilt krav om arkeologisk registrering. Bakgrunnen for dette er at det innenfor det aktuelle planområdet vurderes å være potensial for forekomst av automatisk fredete kulturminner, særlig i området mellom Vågevatnet og

Orkevika. Det ble derfor vurdert som nødvendig å gjennomføre registrering i henhold til kulturminneloven § 9, for å avklare eventuell konflikt mellom tiltaket og kulturminneinteresser.

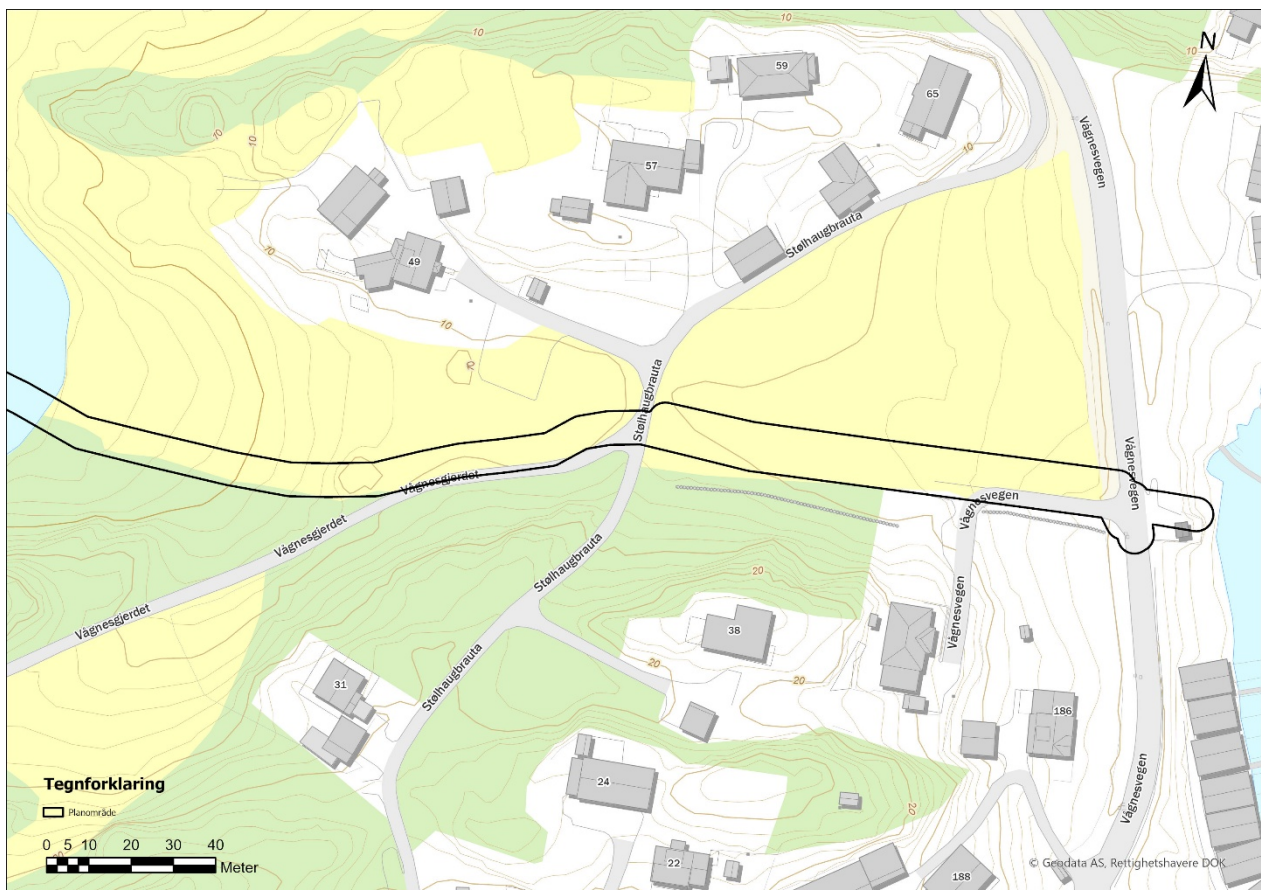
Formålet med registreringen var å undersøke forholdet mellom det planlagte tiltaket og eventuelle automatisk fredete kulturminner, jf. § 9 i kulturminneloven av 9. juni 1978.

3. Området

Beliggenhet, arealbruk og naturgrunnlag

Hele planområdet utgjør ca. 1,23 ha og strekker seg fra Langevåg til Lerheimskaia i vest og fra Kippervika til Orkevika i øst. Størstedelen av planområdet ligger i selve Vågevatnet, samt under vei og i bebygd område i vest, rundt Sulatunet.

Området som ble vurdert som relevant for arkeologiske undersøkelser ligger på en sadel mellom Vågevatnet og Orkevika, i høydeintervallet ca. 1–10 meter over havet, på gbnr. 94/18 og 36. Området utgjør den søndre kanten av dyrkamarka, med helning ned på begge sider av veien som følger ryggen. De nærliggende områdene Fyllingsvågen og Straumen fremsto også innledningsvis som interessante, men er i stor grad utfylt og bearbeidet, og ble derfor ikke prioritert for videre undersøkelser.

Figur 2 Delen av planområdet som blir nærmere undersøkt

Beliggenheten er typisk for ytre Sunnmøre, med nærhet til både skjermede, tidligere marine miljøer og mer eksponerte kystområder.

Arealbruken i området er sammensatt. Rundt Vågevatnet og Hatlebakken dominerer delvis oppdyrket mark, beitearealer og boligbebyggelse, mens områdene nærmere strandsonen, som Orkevika og Kippervika, i større grad består av strandarealer og teknisk påvirkede soner. Fyllingsvågen er preget av nyere inngrep i form av utfylling, som har endret det opprinnelige landskapet. Stølshaugbrauta viser spor etter eldre utmarksbruk og ferdselslinjer.

Figur 3 Områdets beliggenhet og vegetasjon

Terrenget varierer fra lave, relativt flate partier rundt Vågevatnet til mer kupert og småkupert terreng i retning Hatlebakken og Stølshaugbrauta. Mot kysten finnes også partier med skrånende terreng og strandnære avsetninger, særlig i områdene ved Orkevika. Topografisk fremstår området som en overgangssone mellom et indre basseng (Vågevatnet) og det åpne kystlandskapet.

Geomorfologisk og topografisk indikerer området et tidligere sammenhengende marint system. Vågevatnet har opprinnelig hatt forbindelse til sjøen via Fyllingsvågen og et smalere strømsatt sund, reflektert i navn som Straumen. I dag er denne forbindelsen brutt som følge av utfylling, og Vågevatnet fremstår som et mer isolert vann. Landskapet

bærer likevel tydelige spor etter denne tidligere strukturen, blant annet i form av strandflater, lave terskler og naturlige avsnøringer.

Geologisk består området i hovedsak av marine avsetninger, med innslag av strandgrus, sand og blokkmateriale i strandsonene. Navn som Urkevika peker på forekomster av steinur eller rasmateriale, noe som underbygger en variert sedimentær oppbygning i overgangssonene mellom land og sjø.

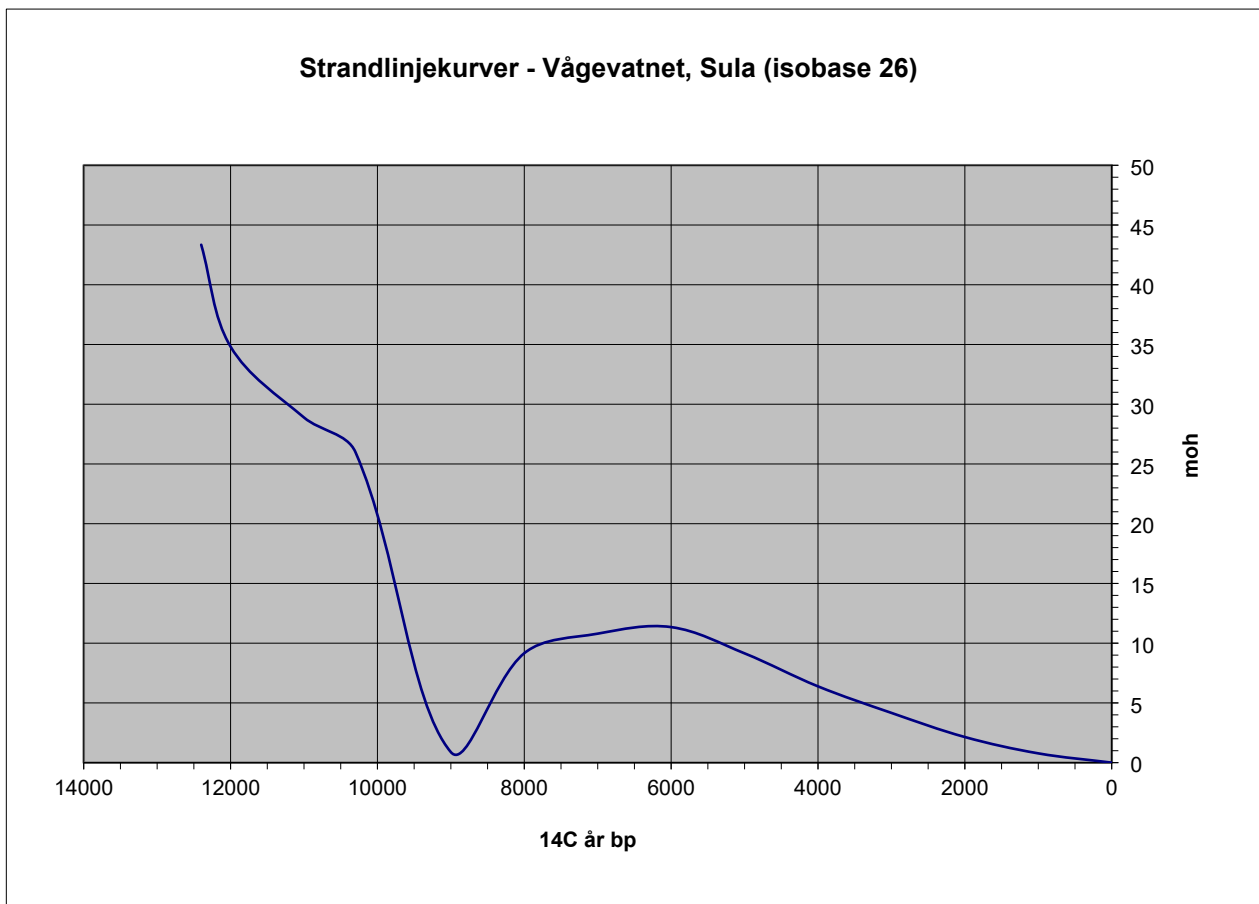
Vegetasjonen varierer i tråd med terreng og arealbruk. I lavereliggende områder og tidligere dyrket mark finnes gress- og kulturmarksvegetasjon, mens utmarksområdene har lyng, buskvegetasjon og stedvis skog. Navnet Hatlebakken indikerer forekomst av hassel, noe som tyder på relativt næringsrike forhold enkelte steder. I strandsonene er vegetasjonen mer sparsom og tilpasset eksponerte forhold.

Samlet fremstår området som et variert kystlandskap med tydelige spor etter både naturlige prosesser og menneskelig påvirkning, der særlig overgangen mellom tidligere marine og terrestriske miljøer er fremtredende.

Strandlinjeutvikling og potensial for steinalderlokaliteter

Som følge av havstigning (transgresjon) og landheving (regresjon) har havnivået endret seg gjennom hele forhistorien. Da isen begynte å smelte etter siste istid steg havet relativt raskt, men samtidig begynte også landet å heve seg på grunn av mindre trykk fra isen. Resultatet ble en påfølgende regresjon. I Møre og Romsdal ligger de førhistoriske strandlinjene derfor generelt høyere enn dagens havnivå, men utviklingen er forskjellig fra område til område.

David Simpson ved Bergen museum har utarbeidet et program som gjør det mulig å skrive ut lokale strandforskyvingsdiagram. Kurvene er basert på arbeid av Stein Bondevik, John Inge Svendsen og Jan Mangerud fra 1998. Om en forutsetter at fangstfolk i steinalderen bosatte seg nær sjøen, kan lokale strandlinjekurver både benyttes til å vurdere funnspotensial i et område og til å datere eventuelle funn.

Figur 4 Strandlinjekurve for Vågevatnet, i Sula kommune etter skjema utarbeidet av David N. Simpson, mars 2001 (jf. Svendsen & Mangerud 1987, Bondevik, Svendsen og Mangerud 1998).

Strandlinjekurven for området rundt Vågevatnet viser havnivåutviklingen gjennom hele forhistorien. Kurven illustrerer hvordan havnivået har variert fra omkring 40–45 moh i tidlig postglasial tid (ca. 12 000–11 000 BP), med en rask regresjon ned mot et minimumsnivå rundt 9000 BP, før det igjen skjer en mindre transgresjon og deretter en gradvis senking mot dagens nivå.

Denne utviklingen innebærer at strandlinjen har beveget seg gjennom et bredt høydeintervall over lang tid. I praksis betyr dette at store deler av terrenget mellom dagens kystlinje og høyere liggende nivåer tidligere har utgjort strandsoner i ulike perioder av steinalderen.

For planområdet mellom Vågevatnet og Orkevika innebærer dette at hele det undersøkte

arealet i prinsippet har hatt strandtilknytning i én eller flere faser av steinalderen. Tidligere påviste lokaliteter i området ligger hovedsakelig mellom ca. 5 og 15 meter over havet, og gir dermed en indikasjon på hvor aktivitet faktisk er dokumentert. Planområdet dekker imidlertid kun nivåene fra ca. 1 og opp til ca. 10 meter over havet. Basert på strandlinjeutviklingen er det likevel potensial for steinalderaktivitet innenfor hele dette høydeintervallet, fra dagens havnivå og opp til ca. 10 meter over havet.

Den påviste variasjonen i havnivå styrker tolkningen av området som et dynamisk kystlandskap med gjentatt utnyttelse gjennom forhistorisk tid, og innebærer samtidig at hele planområdet mellom Vågevatnet og Orkevika har potensial for steinalderlokaliteter.

4. Kulturhistorisk riss

Stedsnavn og landskapsforståelse

Stedsnavnene rundt fra Kippervika til Orkevika gir et tydelig bilde av et opprinnelig marint landskap med lang kontinuitet i bruk. Navn som Vågevatnet, Vågneset, Fyllingsvågen, Orkevika og Urkevika inneholder grunnleddene *våg*, *vik* og *nes*, som alle viser til kystformer som bukter og nes. Dette indikerer at området tidligere har hatt en mer åpen forbindelse til sjøen enn i dag.

Særlig viser kombinasjonen av Vågevatnet, Fyllingsvågen og Straumen til et sammenhengende system der en våg eller bukt har hatt forbindelse gjennom et smalt sund med strøm til et indre basseng. Vågevatnet fremstår dermed som en tidligere lagune eller avsnørt våg. Opplysningen om at det tidligere var kontakt mellom havet og Vågevatnet i vest, før området ble fylt igjen i Fyllingsvågen, bekrefter denne tolkningen. Navnet Fyllingsvågen peker i seg selv på et grunt område som har vært utsatt for sedimentasjon eller nyere utfylling.

Navneparet Urkevika og Orkevika kan tolkes som to varianter av samme opprinnelige navn. Forleddet *ur* viser til steinur eller blokkmark, og Urkevika kan dermed forstås som «vika med ur». Dette indikerer at strandsonen har vært steinrik, noe som kan skyldes rasmateriale eller naturlige strandavsetninger. Formen Orkevika kan være en senere språklig tilpasning eller avledning av det samme navnet.

Videre peker navn som Stølshaugbrauta og Hatlebakken mot utnyttelse av utmark og vegetasjon. Stølshaugbrauta inneholder leddene *støl* (seter), *haug* og *braut* (vei eller rydning), og vitner om ferdsel og sesongbasert ressursutnyttelse i utmarka. Hatlebakken, med *hatle* (hassel), viser til vegetasjonsforhold og trolig relativt gode jordbruksområder.

Navnet Kippervika synes å være knyttet til terrengform, trolig en mindre eller skrånende vik, og inngår i det samme mønsteret av naturbeskrivende navn langs strandsonen.

Samlet sett viser stedsnavnene at området opprinnelig besto av et variert og dynamisk kystlandskap med våger, viker, nes og et indre vannbasseng i kontakt med havet. Dette er landskapstyper som gjerne har hatt høy ressursverdi, særlig i forhistorisk tid, og som derfor ofte er knyttet til tidlig bosetning og aktivitet.

Kort gårds- og områdehistorie

Det er begrenset med direkte gårdshistorisk informasjon knyttet spesifikt området, utover det generelle bildet for Sula. Området inngår i et eldre kyst- og jordbrukslandskap med kombinasjon av fiske og småskala jordbruk, og gårdsnavnene følger i hovedsak vanlige mønstre med utgangspunkt i naturforhold og ressursutnyttelse.

Stedsnavnene i seg selv gir klare indikasjoner på eldre landskapsbruk og funksjon.

Figur 5 Prospektkort av Vågnestrand med Vågevatnet på Sula. Åse og Spjelkavik i bakgrunnen (hentet fra digitaltmuseum.no)

4.1 Automatisk fredede kulturminner

En oversikt over fredede kulturminner kan du finne på www.kulturminnesok.no, eller som WMS-tjeneste i andre nettportaler (f.eks. www.gislink.no).

Kjente automatisk fredede kulturminner

Det er registrert flere automatisk fredede kulturminner i og i nærheten av planområdet, hovedsakelig knyttet til forhistorisk bosetning og aktivitet, særlig fra steinalder.

Den mest sentrale lokaliteten er ID 6051 (Vågnes, Fetts funnkart nr. 3), et bosetnings- og aktivitetsområde datert til tidligmesolitikum (ca. 9700–9600 BP). Lokaliteten ligger i et område som tidligere utgjorde en beskyttet våg med åpning mot sørvest, der det i dag er en helning ned mot Vågevatnet. I samtiden fremstod området som en lun og godt beskyttet havn. Den representerer en av de eldste kjente bosetningslokalitetene på Sula. Funnmaterialet består hovedsakelig av flintavslag og flekker, og lokaliteten er i dag sterkt påvirket av moderne inngrep og planering.

I tilknytning til Vågevatnet er det også registrert flere mindre steinalderlokaliteter:

- ID 150390 (Vågevatnet lokalitet 1) og
- ID 150391 (Vågevatnet lokalitet 2)

Begge er tolket som strandbundne aktivitetsområder fra tidligmesolitikum (ca. 9500–9400 BP), basert på funn av flintmateriale i prøvestikk. Funnene er relativt spredte, og deler av lokalitetene er påvirket av moderne aktivitet.

Videre er det registrert flere lokaliteter på og rundt Stadsnes/Fyllingen-området, blant annet:

- ID 265952 (Stadsneset 1) – aktivitetsområde datert til førromersk jernalder
- ID 278147, 278148 og 278149 (Fyllingen) – mindre aktivitetsområder datert til henholdsvis tidligneolitikum og senneolitikum/eldre bronsealder

Disse lokalitetene består hovedsakelig av spredte flintfunn, kullag og enkelte ildstedsindikasjoner, og tolkes som spor etter midlertidig eller sporadisk aktivitet i strandnære områder.

I tillegg finnes flere mindre funnsteder og mulige lokaliteter, som:

- ID 213245 (Nymarka) – steinalderlokalitet med flint og kvarts
- ID 145236 og 145239 (Djuphamna/Hamna) – mindre aktivitetsområder med begrenset funnmateriale

Disse representerer mer fragmentariske spor etter aktivitet, og flere er tolket som kortvarige opphold eller sekundært forstyrrede lokaliteter.

Figur 6 De omtalte lokalitetene og løsfunnene

Samlet sett viser kulturminnebildet i området en tydelig konsentrasjon av steinalderlokaliteter knyttet til tidligere strandlinjer og beskyttede våger. Funnene spenner fra tidligmesolitikum til bronsealder, med enkelte innslag fra senere perioder, og dokumenterer en langvarig og variert utnyttelse av de kystnære ressursene i området.

4.2 Nyere tids kulturminner

En oversikt over en del verneverdige bygninger og andre byggverk fra nyere tid er å finne i det såkalte SEFRAK-registeret. Dette er tilgjengelig som WMS-tjeneste, blant annet på www.gislink.no.

Det ligger ikke noen SEFRAK-registrerte bygninger eller nyere tids kulturminner i tilknytning til nærområdet sett bortsett fra den marine lokaliteten nevnt under i 4.3 Løsfunn.

4.3 Løsfunn

En oversikt over gjenstander som er innlevert til museum er tilgjengelig på [Unimusportalen](#). En del av disse er også kartfestet og fotografert.

Det er også gjort flere løsfunn i området, blant annet:

- ID 158414 (Stadsnes) – trinnøks av grønnstein, trolig sekundært deponert
- ID 266099 og 266100 (Jetmundgarden) – løsfunn av flint og skifer

Under bygging av Stølshaugbrauta 65 ble det også funnet en bergartsøks fra yngre steinalder som ikke er registrert i Askeladden, men som er innlevert til museet i Bergen (pers.med.)

Videre er det registrert to marine kulturminnelokaliteter:

- ID 140262 (Langevåg) – funn av keramikkfragment av rhinsk steingods i havneområde (dette funnet vitner om aktivitet også i historisk tid).
- ID 140264 (Langevåg) – funn av det som trolig er slått kvartsitt, kan være steinalder

5. Strategi og metode

Strategi og metode ble valgt ut fra terreng, arealbruk og vegetasjon i området.

Området ble først visuelt befart Deretter ble hele det østre planområdet, sadelen mellom Vågevatnet og Orkevika, prøvestukket. Områder uten påviste steinalderlokaliteter skal sjaktes på et senere tidspunkt.

5.1 Visuell overflaterregistrering

Metoden innebærer at markoverflaten blir registrert for å påvise funn av tufter, gravminner, dyrkingsspor osv. Grunnen blir sondert ved hjelp av sonderingsbor, en ca. 1 m lang metallstang der det er frest ut et spor som gjør det mulig å ta ut en profil av grunnen der en stikker. Ved mulige funn blir det gjerne åpnet en sjakt eller et prøvestikk for å påvise ildsteder, gulvnivå, dyrkingslag el. l., avgrense kulturminnene, og eventuelt ta ut kullprøver til datering.

5.2 Maskinell sjakting

Metoden innebærer at en benytter gravemaskin med flatt graveskjær/pusseskjær til forsiktig å skrape av det øverste matjordslaget. Spor etter blant annet ildsteder og stolpehull etter hus er ofte synlige i den sterile grunnen under. Sjaktene har en bredde på om lag 3 meter. Ved undersøkning av større områder blir sjaktene lagt parallelt, med en innbyrdes avstand på om lag 10–15 meter.

5.3 Manuell prøvestikking

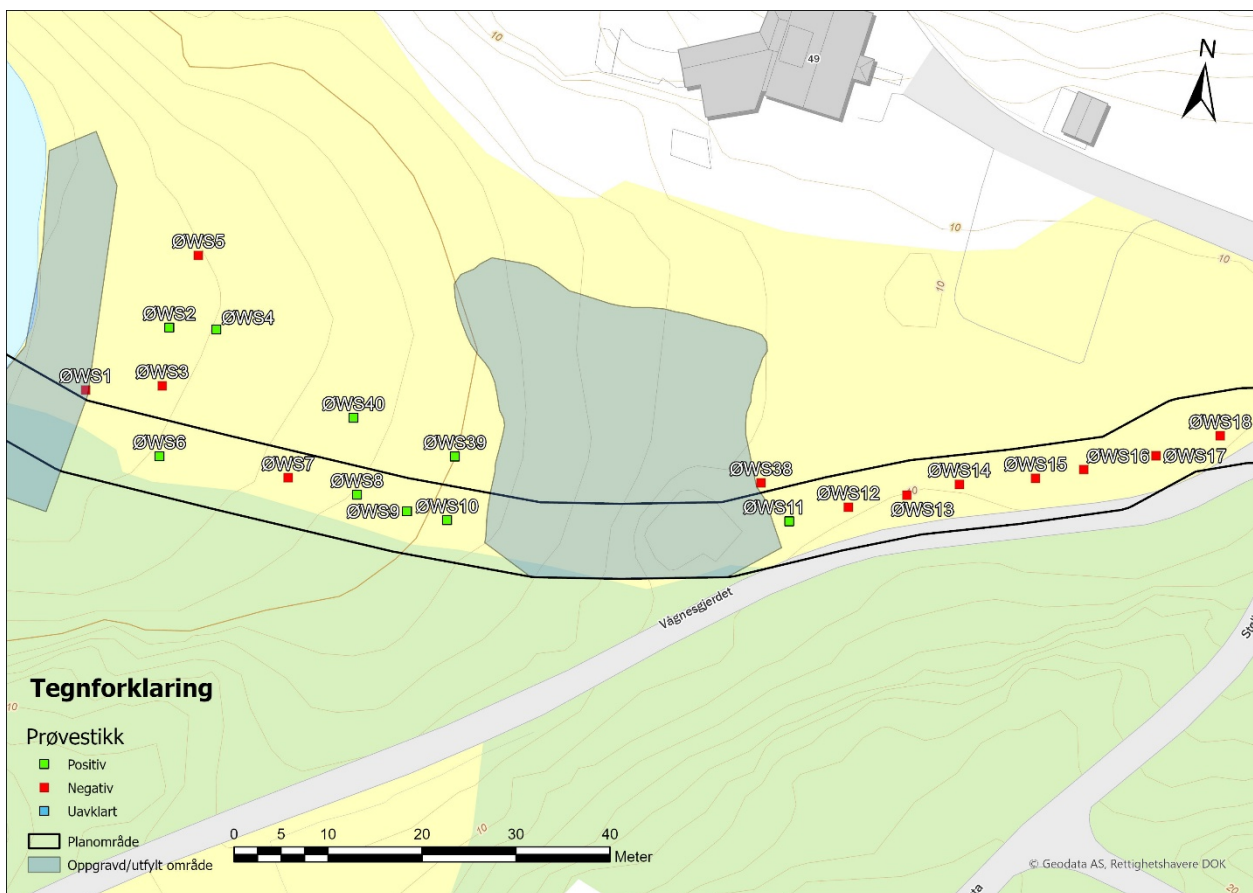
Metoden innebærer at en bruker spade og fjerner torva i et om lag 40 x 40 cm stort område. Massene blir gravd opp mekanisk, bøtte for bøtte, og såldet i såld med 4 mm maskevidde. Sådinga fjerner jord, sand o. l. og gjør det mulig å påvise steinredskaper som økser og pilspisser, eller avfall fra tilvirking av slike, som f.eks. flintavslag. Uttaksstedet for hvert bøttelag blir markert i profilen for hvert bøttelag, for eventuelt å kunne relatere funn til riktig jordlag. Både positive og negative prøvestikk blir kartfestet, for slik å kunne avgrense eventuelle lokaliteter.

6. Undersøkelsen

Feltarbeidet ble utført av Øyunn Wathne Sæther i perioden 06.07-17.07.2026 og utgjorde totalt 10 dagsverk.

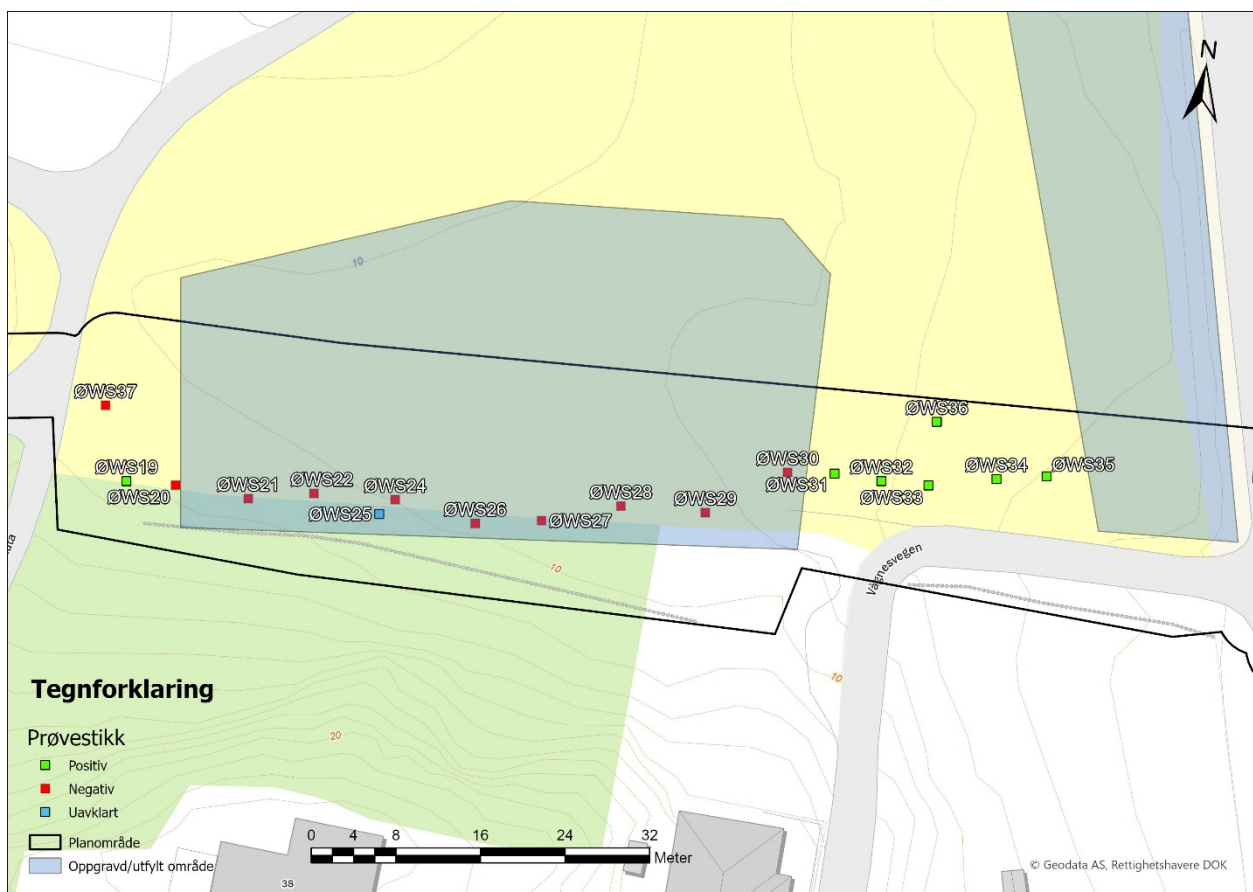
6.1 Prøvestikk

Det ble totalt gravd 39 prøvestikk innenfor planområdet (PS23 mangler). Av disse var 16 positive (46 funn – flint og kvarts) og 22 negative. Et av dem er registrert som uavklart. Dette området vil bli sjaktet.

Figur 7 Prøvestikk vestre område

Det ble gjort funn av steinaldermateriale i matjordslaget i de fleste negative prøvestikkene. Dette kan indikere at opprinnelige aktivitetsområder har blitt påvirket av pløying, grøfting eller andre nyere terrenginngrep, slik at intakte kulturlag ikke lenger er bevart.

Figur 8 Prøvestikk østre område

Tabell 2 Oversikt over alle positive prøvestikk

FELTID	GRUNNFORHOLD	DYBDE (CM)	TYKKELSE KULTURLAG (CM)	BØTTELAG	ANTALL FUNN
Våagnes 1					
ØWS2	1: 44-46 cm matjordslag dannet av landbruk og sigemasser fra høyere terreng. 2: 10-13 cm grus. Naturlig, uforstyrret strandvoll- eller flomavsetning. 3: 1 cm fossilt torvlag. Gammel landoverflate (paleojord). 4: 4 cm finkornet strandgrus fra da området hevet seg og ble tørt land. Funnførende. 5: 5 cm steinlag. Grovere vaskelag preget av høy bølgeenergi i strandsonen. Funnførende. 6: Steril,	72	9	3	3

	finkornet silt avsatt på dypt vann etter istiden				
ØWS4	1: 46 cm homogent matjords- og torvlag, dannet av langvarig vegetasjon og sigemasser. 2: 10 cm naturlig strandgruslag med en gradvis, uforstyrret overgang mot sterilen. Funnførende. 3: 14 cm finkornet, marin silt som fylles med grunnvann. Silten inneholder rikelig med forhistoriske skjellrester, noe som bekrefter at dette er en gammel, rolig sjøbunn avsatt under den marine regresjonsfasen	70	10	2	2
ØWS6	1: 55 cm matjordlag. Organiske overflatelaget, delvis omrotet i dybden av menneskelig aktivitet. 2: 7 cm finkornet sedimentlag, sannsynligvis avsatt ved havnivåstigning (transgresjon). 3: 10 cm eldre, komprimert organisk lag som representerer en stabil landoverflate med vegetasjon. 4: 14-20 cm grovkornet sedimentlag avsatt i et miljø med høy energi, som en strandvoll. Funnførende. 5: silt/leire/finkornet marint sedimentlag, som representerer en rolig, gammel havbunn	95	20	4	6
ØWS8	1: 32 cm humøst topplag (matjord). 2: 8 cm karbonrikt lag, antropogent påvirket. Mulig dyrkingslag. 3: 7 cm finkornet, siltig, humøs masse. 4: 25 cm grå sand med biogent materiale; marint/eolisk opphav. 5: 3 cm høyenergisk, klastisk gruslag (strandsone). 5: 6 cm sandig silt; lavenergisk bunnsediment.	80	8	1	0

ØWS9	1: 30 cm antropogent påvirket, humøst topplag (matjord). Homogen struktur med høyt organisk innhold. 2: 10 cm klastisk restsediment (residualgrus). Tolkes som en marin abrasjonshorisont med innslag av noe som først ble tolket som isdroppet materiale (naturflint), men som ved nærmere undersøkelse viser seg å være bearbeidet flint. 3: 4 cm glasiomarin siltig leire. Komprimert og finkornet sediment avsatt under den marine grensen i senglacial/tidlig preboreal tid. Dette laget er omtrent 30 cm tjukt, direkte på berg	44	10	2	1
ØWS10	1: 19 cm matjordlag; økt humifisering mot bunn. 2: 5 cm sandig humus; fossil A-horisont. 3: 14 cm grusig sand; gruntvannssediment. Funnførende. 4: 10 cm oksidert, gulaktig sand med grus; strandsone. En del stein. Funnførende. 5: 6 cm leirig silt; finkornet overgangssone. Sett i jordboret: silten fortsetter ca 17 cm ned fra bunn av prøvestikket. Under dette er det 13 cm blågrå, glasiomarin leire; dypvannssediment. Antatt berg under	55	18	5	8
ØWS39	1: 0–50 cm matjordlag . Sjiktet viser økende grad av omroting mot dypet, med tydelige spor etter moderne aktivitet og grøftegraving i nordre del, hvor underliggende lag 2 og 3 er fullstendig avskåret. 2: (kun i sør): 7 cm mektig sjikt av rustfarget grus. 3: (kun i sør): 10 cm gulgrå, grusig silt. Funnførende. 4: Grå, leirig silt som	50	10	1	1

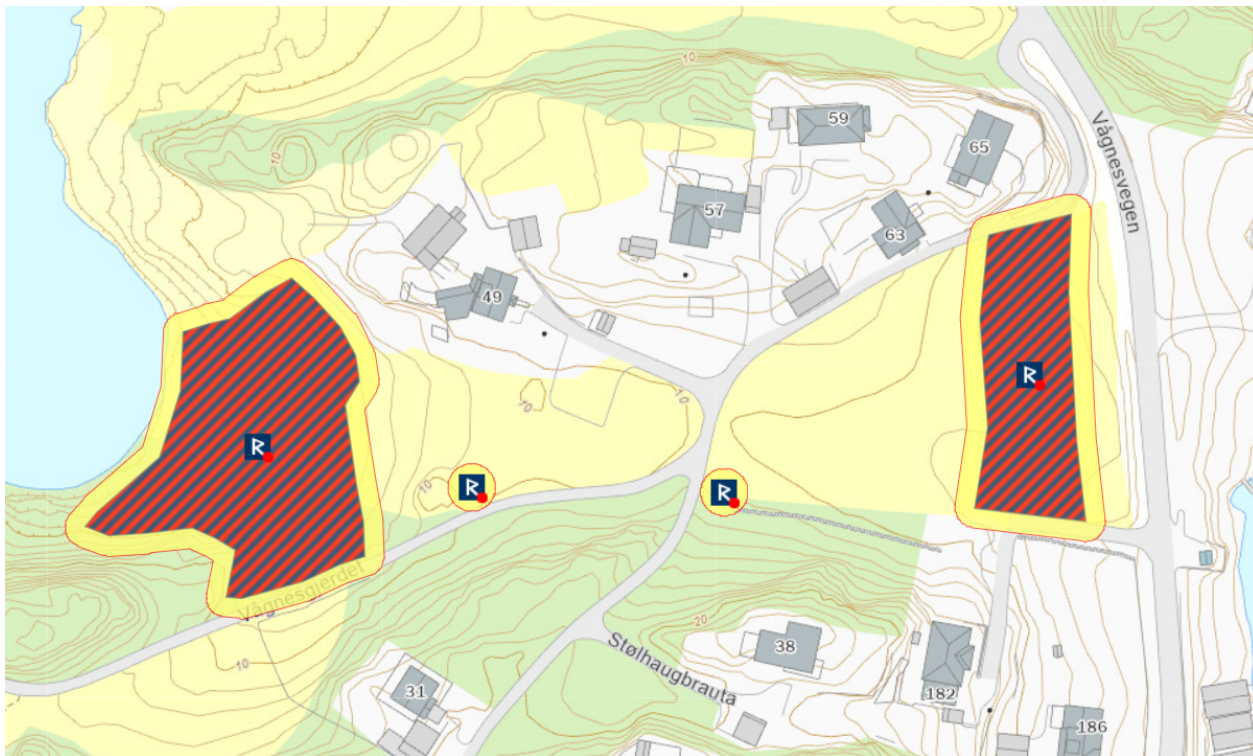
	utgjør overgangen til en underliggende, steril blåleire påvist via jordbor.				
ØWS40	1: 27 cm matjordlag med organisk materiale, som ligger delvis nedsunket i og preger det underliggende steinlaget. 2: 14 cm markant strandvaskingslag bestående av grovere stein og blokkmateriale, akkumulert i et energirikt strandsone- eller strandlinjemiljø. 3: 5 cm skarpt avgrenset gruslag (erosjonsdiskordans) som viser en regressiv sekvens med økende energi under landheving. Funnførende. 4: Marin bunnleire med sandstriper (laminering), avsatt under lavenergiske og rolige forhold på dypere vann.	58	5	1	1
Vågnes 2					
ØWS11	1: 29-33 cm matjordlag. Omrotet, humøst topplag (Ap-horisont) med lav stratigrafisk integritet, indisert av tidsblandede artefakter (flint, glass, moderne keramikk, krittpefragment). 2: 6 cm mørkt, humøst sjikt med sand/grus og høy konsentrasjon av trekull. Representerer en eldre overflate eller aktivitetssone. 3: 4-9 cm steinet grusmasser preget av pedogene prosesser (utfelling av jernoksider/rust) over en hard C-horisont.	47	15	1	3
Vågnes 3					
ØWS19	1: 15 cm tykt, homogent topplag. Matjord. 2: 35 cm omrotet lag. Blandet leire, sand og humus. 3: 13 cm eldre, kompakt torv. Trolig gammel myr. 4: 12 cm grov grus (dokumentert til stikkets	80	>12	1	1

	bunn). Undergrunnen: Sandig matrise observert direkte under grusen. Mye vanntilslig. Ikke mulig å grave dypere. Funn av flintflekker i grusen/sanden				
Våagnes 4					
ØWS31	1: 17 cm matjord med noe omrotet og påfylte masser i bunn. 2: 16-19 cm humøs grusig silt. 3: 0-6 cm kullag som indikerer brannhorisont. KP. 4: 14 cm rustfarget grus. Noe kull i topp. 5: 13 cm lysere rustfarget sandig grus. 6: >5 cm lys grusig sand, avbrutt av fysisk hindring. Uavklart mektighet. Funn fra 25 til 54 cm dybde (btl 1-4)	70	29	6	11
ØWS32	1: 27 cm matjord. 2: 10-15 cm grusig, kullholdig lag. Funnførende aktivitetsslag/kulturlag. KP. 3: >19-21 cm rustfarget grus. Avbrutt grunnet stor stein i stikket. Uavklart mektighet og sterilitet. Funn fra 28-50 cm dybde (btl 1 og 2)	58	22	3	2
ØWS33	1: 28 cm matjord. Homogent, mørkebrunt humuslag med rotnett. 2: 8 cm kullholdig sandig silt. Antropogent aktivitetsslag, funnførende. 3: 18 cm rustfarget grus. Naturlig undergrunn med jernutfelling. 4: >6 cm gråere rustfarget grus. Naturlig avsetning, ukjent total mektighet. Funn fra 33-50 cm dybde (btl 1 og 2)	60	17	3	5
ØWS34	1: 23 cm matjord. Homogent topplag. 2: 4-23 cm omrotete masser med innblanding av lag 4 og 5. Forstyrret kontekst, trolig fra grøfting e.l. Går til bunns i sør. 3: 0-10 cm eldre matjordhorisont. Avskåret av lag 2 i sør.	50	6	2	1

	4: 3-6 cm kullholdig sandig silt. Funnførende, antropogent aktivitetsslag. Intakt kun i nord. 5: >8-12 cm gul grus. Naturlig undergrunn, steril. Avskåret i sør.				
ØWS35	1: 7 cm gressoverflate. Moderne torvlag med tett rotnett. 2: 6-9 cm påført sand. Sekundær masse, mulig planering eller fyllmasse. 3: 7-27 cm matjord. Homogent, mørkt humusteksturert lag. 4 (øst): Grøttefyll (ukjent mektighet). Heterogen blanding av leire, sand, grus og humus. Kutter alle underliggende lag. 4: 7 cm kullholdig sandig silt. Mulig intakt antropogent aktivitetsslag. 5: Gulaktig grus (ukjent mektighet). Steril, naturlig undergrunn i bunn.	58	7	1	2
ØWS36	1: 27 cm matjord. 2: 6 cm kullholdig sandig silt. Antropogent aktivitetsslag uten funn. 3: 14 cm brungul grus. Naturlig undergrunn, ukjent total mektighet.	46	6	2	0

7. Resultat

Undersøkelsen resulterte i funn av totalt 4 automatisk fredete kulturminner, fordelt på 4 lokaliteter.

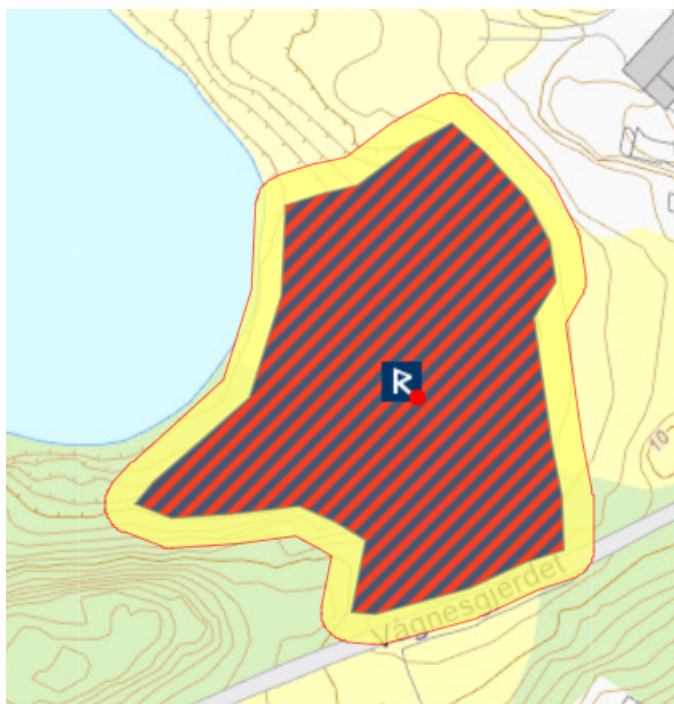

Figur 9 De fire nye lokalitetenes beliggenhet i terrenget. Fortløpende fra vest mot øst: Vågnes 1 til 4

7.1 Bosetnings-aktivitetsområde – steinalder, Vågnes 1, ID 343240

Lokaliteten omfatter et område på ca. 4601 m² inkludert sikringszone og ligger i bunn av en slakt vestvendt landsadel mellom Vågevatnet og Orkevika, ca. 2–10 moh., på gbnr. 94/18. Lokaliteten er påvist gjennom 20 funn fordelt på sju positive prøvestikk og representerer et sammenhengende steinalderområde med funn spredt over et relativt stort areal. Dateringen bygger på høyde over havet og strandlinjerekonstruksjoner og lokaliteten kan knyttes til mellommesolitikum.

Området består i dag av dyrket mark og åpen gressmark langs sørsiden av Stølhaugbrauta. Topografien fremstår som særlig gunstig for steinalderbosetning, med nærhet til både Vågevatnet og tidligere marine miljøer mot Orkevika. Lokaliteten ligger på veldrenerte marine sedimenter og strandbundne avsetninger dannet gjennom landhevingen etter siste istid. Flere prøvestikk dokumenterte strandvoller og strandgrus, fossile markoverflater samt marine sedimenter. Funnene er knyttet til disse avsetningene og representerer aktivitet i tilknytning til samtidige strandsoner.

Figur 10 Vågnes 1

Figur 11 Beliggenheten til lokaliteten går omtrent fra vannet og opp til det oppgravde området

De negative prøvestikkene innenfor og i nærheten av lokaliteten er hovedsakelig knyttet til moderne inngrep i form av grøfter, drenering, rørtraseer og oppgravde masser. De vurderes derfor ikke å representere naturlige avgrensninger av kulturminnet. Langs strandsonen ved Vågevatnet er det registrert nyere terrenginngrep og utfylling med stein i forbindelse med erosjonssikring.

Lokaliteten er avgrenset på bakgrunn av positive prøvestikk, topografiske forhold og observerte moderne forstyrrelser. Undersøkelsen omfattet deler av arealer utenfor den endelige ledningstraseen, men lokalitetens fulle utstrekning er fortsatt ikke avklart. Det vurderes som sannsynlig at kulturminnet fortsetter utenfor det undersøkte området.

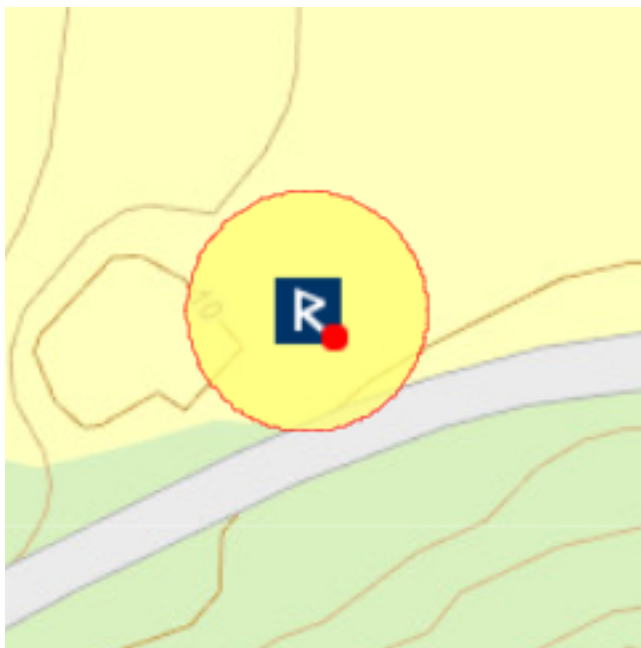
Lokaliteten vurderes som intakt. Flere prøvestikk dokumenterer bevarte strandbundne avsetninger, fossile markoverflater og funnførende kontekster med god stratigrafisk integritet. Områdene øst og vest for lokaliteten er påvirket av nyere grøfting, masseforflytning og påførte masser. Utstrekningen av disse inngrepene er delvis kjent, men påvirkningen på kulturminnet er ikke fullt ut avklart.

Prøvestikkene viser betydelig variasjon i jorddybde og sedimentoppbygning, men funnene er gjennomgående knyttet til fossile markoverflater, strandbundne avsetninger og eldre strandvoller under et relativt mektig matjordslag. Matjorddekket varierer fra om lag 19 til 55 cm, mens funnførende lag og strandbundne avsetninger normalt er påtruffet mellom ca. 25 og 70 cm under dagens markoverflate. I flere prøvestikk ligger funnene direkte i eller umiddelbart over strandgrus og strandvollavsetninger som markerer tidligere strandlinjer.

Lokaliteten framstår generelt som godt overdekket av yngre jordmasser og sigemateriale. Ved framtidige undersøkelser må det derfor forventes at funn og eventuelle aktivitetslag hovedsakelig vil framkomme fra omkring 25–30 cm under dagens markoverflate og ned til om lag 70 cm dybde, avhengig av lokale variasjoner i terreng og sedimentoppbygning.

7.2 Bosetnings-aktivitetsområde – steinalder, Våagnes 2, ID 343241

Lokaliteten er påvist gjennom ett positivt prøvestikk med tre litiske funn innenfor planområdet. Prøvestikket inneholdt tre steinalderfunn fra et ca. 6 cm tykt mørkt, humøst lag med sand, grus og høy konsentrasjon av trekull. Laget tolkes som et bevart aktivitetslag eller en eldre markoverflate. Basert på høyde over havet dateres lokaliteten foreløpig til senmesolitikum, men den kan også være neolittisk.

Figur 13 Våagnes 2

Figur 12 Det positive prøvestikket ligger rett i overkant av det oppgravde området, mot veien til høyre i bildet

Lokaliteten ligger øst for Vågnes 1, på en svakt vestvendt helning nesten på toppen av landskapsadelen. Området består av dyrket mark.

Over aktivitetsslaget lå et omrotet matjordlag med innslag av moderne keramikk og glass, mens det under aktivitetsslaget fulgte steinete grusmasser over steril undergrunn. Funnene vurderes å ligge i sikker stratigrafisk kontekst.

Et nærliggende prøvestikk mot nord inneholdt steinalderfunn i matjorda, men ingen bevart aktivitetshorisont. Dette kan skyldes senere jordbearbeiding og omarbeiding av de øvre jordlagene. Funnspredningen indikerer at steinalderaktiviteten kan ha hatt større utstrekning enn det registrerte aktivitetsslaget.

Lokalitetens utstrekning er foreløpig ikke avklart, da undersøkelsen har vært begrenset til ledningstraseen. Terrengforholdene tilsier at lokaliteten kan inngå i et større aktivitetsområde som strekker seg utenfor det undersøkte arealet.

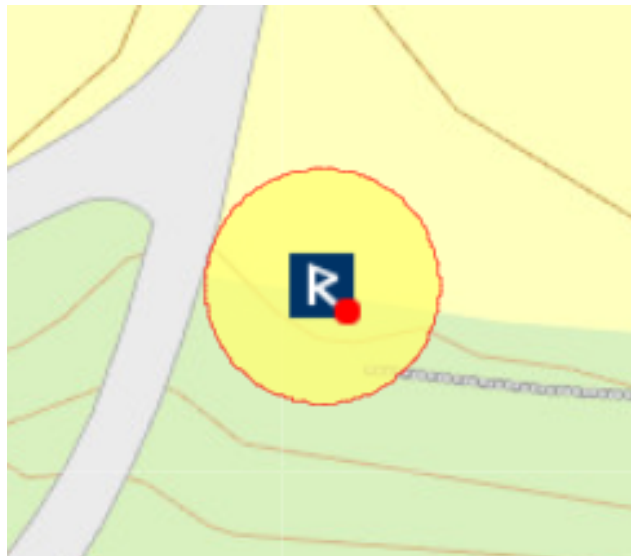
Lokaliteten vurderes som delvis skadet. Funn i matjorda i nærliggende prøvestikk tyder på at kulturminnet kan ha hatt større utstrekning, men at deler av aktivitetsslaget kan være påvirket av pløying og annen jordbearbeiding. Intakte deler av kulturminnet er likevel bevart innenfor lokaliteten.

7.3 Bosetnings-aktivitetsområde – steinalder, Vågnes 3, ID 343242

Lokaliteten er påvist gjennom ett positivt prøvestikk med funn av en flintflekke.

Funnet ble gjort i grov grus med sandig matrise under et eldre torvlag, og vurderes å ligge i tilnærmet opprinnelig kontekst.

Flintflekken er velbevart og viser ikke tegn til vanntransport eller omrøring. Basert på høyde over havet kan lokaliteten tentativt dateres til senmesolitikum eller neolitikum.

Figur 14 Vågnes 3

Lokaliteten ligger på et svakt forhøyet parti øst for Vågnes 2, på toppen av landskapssadelen. Området består av gressmark og dyrket mark med innslag av fuktige partier.

Stratigrafien bestod av et moderne matjordlag over et omroket lag av leire, sand og humus. Under disse lagene fulgte et kompakt torvlag tolket som en eldre myrflate. Flintflekken ble påvist i underliggende grov grus med sandig matrise. Det ble registrert betydelig vanntilsig i prøvestikket, og stikket lot seg ikke grave til full dybde.

Et prøvestikk nord for lokaliteten inneholdt en litisk gjenstand i et humøst siltlag tolket som subfossile myravsetninger. Funnets stratigrafiske kontekst vurderes som usikker, og prøvestikket er derfor ikke inkludert i avgrensningen av lokaliteten. Et prøvestikk øst for lokaliteten var negativt og viste lagfølger dominert av myrdannelse og finkornet sedimentasjon.

Figur 15 Det positive prøvestykket ligger like nedenfor den høyere lavvegetasjonen i bildet, noe til venstre for prøvestykket til høyre i bildet

Lokalitetens utstrekning er ikke avklart. Undersøkelsen har vært begrenset til ledningstraseen, og funnstedet ligger i et område med potensial for videre steinalderaktivitet utenfor det undersøkte arealet.

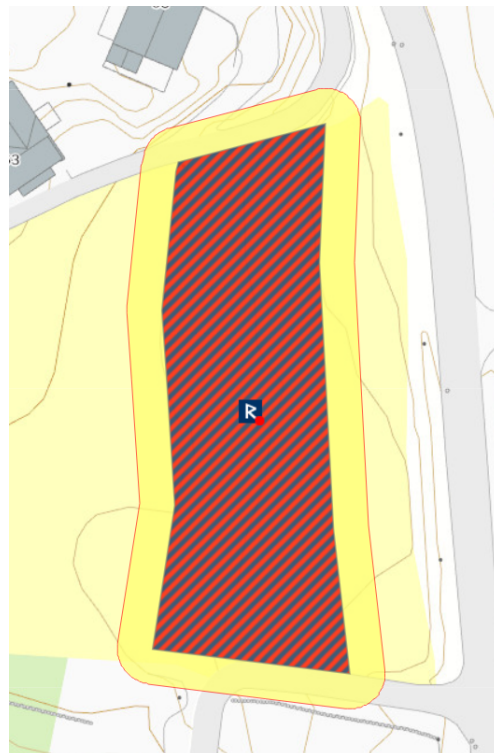
Lokaliteten vurderes som intakt. Funnet ble gjort i en tilsynelatende bevart stratigrafisk kontekst under et eldre torvlag. Selv om en nyere vei ligger i nærheten, foreligger det ingen indikasjoner på at den registrerte funnkonteksten er forstyrret.

7.4 Bosetnings-aktivitetsområde – steinalder, Våagnes 4, ID 343243

Lokaliteten omfatter et område på ca. 2745 m² inkludert sikringssone og er påvist gjennom seks prøvestikk. Fem av disse inneholdt steinalderfunn eller tydelige antropogene aktivitetslag. Lokaliteten ligger på et svakt skrånende parti øst i undersøkelsesområdet, mellom ca. 7 og 10 moh. Basert på strandlinjedata vurderes lokaliteten hovedsakelig å stamme fra senmesolitikum, men aktivitet også i neolitikum kan ikke utelukkes..

Lokaliteten ligger øst for de øvrige registrerte kulturminnene, på dyrket mark ned mot Orkevika. Terrenget er godt drenert og fremstår som et attraktivt bosetningsområde med nærhet til marine ressurser og beskyttede landingsplasser.

Flere av prøvestikkene dokumenterte kullholdige aktivitetslag bestående av sandig silt eller grusige sedimenter. I ØWS31 ble det påvist en mulig brannhorisont over et funnførende lag med kontinuerlige gjenstandsfunn. Totalt ble det registrert 22 steinalderfunn innenfor lokaliteten. Funn og aktivitetslag opptrer gjennom store deler av det undersøkte arealet og indikerer et sammenhengende aktivitetsområde med god bevaring. De kullholdige lagene synes å representere gjentatt eller langvarig aktivitet på stedet.

Figur 16 Våagnes 4

Figur 17 Lokalteten ligger fra noe øst (nedenfor) for gravemaskinen, og strekker seg nordover over dyrkamarka langs veien (mot høyre i bildet)

Lokalitetens avgrensning er basert på positive prøvestikk, topografiske forhold og observerte terrenginngrep.

De undersøkte delene fremstår som intakte, men lokaliteten som helhet vurderes som delvis skadet. Innenfor den registrerte avgrensningen er det dokumentert intakte aktivitetsslag og funnførende kontekster med god stratigrafisk integritet. Områdene øst og vest for lokaliteten er imidlertid påvirket av nyere grøfting, masseforflytning og påførte masser. Utstrekningen av disse inngrepene er ikke kjent, og det kan ikke utelukkes at deler av kulturminnet er forstyrret eller fjernet.

Vågnes 4 har en mer ensartet stratigrafi enn Vågnes 1. De fleste prøvestikkene inneholder kullholdige aktivitetsslag eller kulturlag under 17–28 cm matjord. Aktivitetsslagene ligger gjennomgående mellom ca. 25 og 45 cm under dagens markoverflate, ofte direkte over steril rustfarget eller gul grus. Flere av prøvestikkene dokumenterte kullholdige lag, brannhorisonter og funnførende kulturlag med god stratigrafisk integritet. Det relativt

høye antallet funn, fordelt gjennom flere stratigrafiske nivåer og i tilknytning til mektige grusavsetninger, kombinert med kullholdige aktivitetsslag i store deler av lokaliteten, indikerer at området kan ha vært benyttet gjentatte ganger eller gjennom en lengre tidsperiode.

På bakgrunn av prøvestikkingene kan det forventes at eventuelle ytterligere funn og aktivitetsslag innenfor lokaliteten hovedsakelig vil ligge mellom 25 og 45 cm under dagens markoverflate. Bevaringsforholdene vurderes som gode, og de antropogene lagene fremstår som relativt grunne sammenlignet med lokaliteten ved Vågevatnet.

Figur 18 Det påfylte området, like øst for Vågnes 4

8. Konklusjon

Den arkeologiske registreringen ble gjennomført i forbindelse med etablering av VA-anlegg og overføringsledning mellom Sulatunet, Lerheimskaia, Kippervika og Orkevika i Sula kommune. Undersøkelsene har så langt omfattet visuell overflateregistrering og manuell prøvestikking. Områdene hvor det ikke er påvist lokaliteter vil bli sjaktet på et senere tidspunkt.

Registreringen har resultert i funn av fire nye automatisk fredete kulturminner, alle tolket som bosetnings- og aktivitetsområder fra steinalderen. Lokalitetene er registrert i Askeladden med ID 343240, 343241, 343242 og 343243. Funnene bekrefter den høye funntettheten som allerede var kjent fra området rundt Vågevatnet, og underbygger inntrykket av at landskapet mellom Vågevatnet og Orkevika har vært attraktivt for bosetning og aktivitet gjennom store deler av steinalderen.

Lokalitetene ligger innenfor et landskap som gjennom hele steinalderen har vært preget av beskyttede viker, gode landingsforhold og tilgang til marine ressurser. Flere av prøvestikkene dokumenterte intakte strandbundne avsetninger, fossile markoverflater og kulturlag knyttet til tidligere strandsoner. Samlet gir dette et bilde av et kystlandskap som har vært tatt i bruk gjentatte ganger gjennom ulike perioder av steinalderen.

Resultatene må imidlertid betraktes som foreløpige. Det gjenstår fortsatt enkelte undersøkelser i felt. Videre er det tatt ut kullprøver fra lokalitetene Vågnes 1 (ID 343240), Vågnes 2 (ID 343241) og Vågnes 4 (ID 343243). Disse prøvene er ennå ikke sendt til radiologisk datering. Endelige dateringer foreligger derfor ikke på rapporteringstidspunktet.

De kronologiske vurderingene som er presentert i denne rapporten bygger derfor hovedsakelig på lokalitetenes høyde over havet, strandlinjerekonstruksjoner, stratigrafiske forhold og typologi. Resultatene fra de kommende ¹⁴C-dateringene vil kunne bidra til å

presisere lokalitetenes alder og funksjon, samt gi et bedre grunnlag for å vurdere forholdet mellom de ulike aktivitetsområdene.

Denne rapporten må derfor regnes som en preliminær rapport. Endelig rapport vil bli utarbeidet når resterende feltarbeid, analyser og dateringer er gjennomført, og lokalitetenes utstrekning, datering og bevaringsforhold er endelig avklart.

Hele området er registrert jf. kulturminneloven § 9.

9. Litteraturliste

Bondevik, S., J. I. Svendsen & J. Mangerud 1998: Distinction between the Storegga tsunami and the Holocene marine Transgression in the coastal basin deposits of western Norway, *Journal of Quaternary Science*, 13(6): 529–537.

GISLink karttjeneste: <http://www.gislink.no/gislink/index.jsp>

Helskog, K., S. Indrelid & E. Mikkelsen 1976: Morforlogisk klassifisering av slåtte steinartefakter. *Universitetets Oldsaksamling Årbok 1972 – 74*, Oslo.

Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden: <http://askeladden.ra.no>

Simpson, D. N. 2001: Excel spreadsheet prepared March 2001

Svendsen, J. I & J. Mangerud 1987: Late Weichselian and Holocene sea-level history for a cross-section of Western Norway, *Journal of Quaternary Science*, 2:113–132.

Tilvekst: *Tilveksten til arkeologisk avdeling, Vitenskapsmuseet. Elektronisk versjon.* I årene 1871–1981 har de årlige tilvekstbeskrivelsene til den arkeologiske samlingen på Vitenskapsmuseet blitt utgitt i trykt form i forskjellige tidsskrifter, henholdsvis årsberetningene til "Foreningen til norske fortidsmindesmerkers Bevaring", "Det kgl. norske videnskabers selskabs Skrifter" samt årbøker og årsberetninger til "Det kongelige norske videnskabers Selskab". Tekstdelen av tilvekstkatalogene fra 1871–1981 har, som en del av Dokumentasjonsprosjektet og Museumsprosjektet, blitt konvertert til elektronisk form.

Universitetsmuseenes arkeologiske gjenstandssamlinger:

<https://www.unimus.no/portal/#/>